

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора економічних наук, професора, Дорофєєва
Олександра Вікторовича професора кафедри економіки та публічного
управління Полтавського державного аграрного університету на
дисертаційну роботу Материнко Володимира Олександровича на тему
глобалізації та цифровізації», подану на здобуття ступеня доктора філософії з
галузі знань**

05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку України характеризується поглибленням процесів децентралізації, цифровізації економіки, посиленням впливу глобалізаційних викликів та необхідністю післявоєнного відновлення територій. За таких умов особливого значення набуває пошук ефективних механізмів стимулювання економічного розвитку територіальних громад, здатних забезпечити їхню конкурентоспроможність, фінансову спроможність, економічну стійкість і адаптивність до динамічних змін зовнішнього середовища.

Воєнні дії, масштабні міграційні процеси, руйнування інфраструктури, скорочення інвестиційної активності та посилення міжтериторіальних диспропорцій суттєво ускладнили умови функціонування територіальних громад. Водночас цифровізація відкриває нові можливості для підвищення ефективності управління розвитком територій, удосконалення взаємодії між органами влади, бізнесом і громадськістю, а також для впровадження сучасних інструментів підтримки підприємництва та залучення інвестицій.

У цих умовах особливої актуальності набуває застосування екосистемного підходу до стимулювання економічного розвитку територій, який передбачає інтеграцію економічних, інституційних, фінансових, інноваційних та цифрових складових у єдину систему взаємодії зацікавлених сторін. Саме такий підхід забезпечує формування сприятливого середовища для розвитку підприємництва, активізації економічної діяльності, підвищення цифрової зрілості територіальних громад та зміцнення їхньої резильєнтності в умовах сучасних викликів.

Враховуючи необхідність наукового обґрунтування нових підходів до управління територіальним розвитком, розроблення організаційно-економічних механізмів стимулювання економічної активності та використання потенціалу цифрової трансформації у процесах відновлення і розвитку громад, тема дисертаційного дослідження Материнко Володимира Олександровича «Екосистема стимулювання економічного розвитку територій в умовах глобалізації та цифровізації» є актуальною, своєчасною та такою, що має важливе теоретичне і практичне значення для реалізації державної регіональної політики та забезпечення сталого розвитку територіальних громад України.

2. Зв'язок теми дисертації з пріоритетними напрямками розвитку науки, державними та галузевими науковими програмами. Тема дисертаційного дослідження Материнко Володимира Олександровича безпосередньо пов'язана з актуальними пріоритетами державної політики у сфері регіонального розвитку, цифрової трансформації, децентралізації та післявоєнного відновлення України. Результати дослідження відповідають стратегічним орієнтирам держави щодо формування конкурентоспроможних територіальних громад, розвитку підприємництва, впровадження цифрових технологій в управління територіальним розвитком та забезпечення сталого економічного зростання на місцевому рівні.

Дисертаційна робота узгоджується з положеннями Державної стратегії регіонального розвитку України, Національної програми інформатизації, Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України, а також із завданнями післявоєнного відновлення та модернізації територіальних громад на засадах сталого розвитку, цифровізації та підвищення їх економічної спроможності.

Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Полтавського університету економіки і торгівлі в межах наукових тем: «Інформація, комунікація та управління знаннями соціально-економічних систем в умовах нової реальності» (№ державної реєстрації 0123U103799) та «Економіка повоєнної відбудови України: організаційно-методичні та управлінські засади» (№ державної реєстрації 0124U005228).

У межах першої науково-дослідної теми здобувачем було розвинено теоретико-методичні засади формування екосистеми економічного розвитку територій в умовах цифрової трансформації, уточнено сутність поняття «екосистема економічного розвитку територій», обґрунтовано роль цифровізації як системоутворюючого чинника розвитку територіальних громад, а також запропоновано концептуальну модель екосистеми стимулювання економічного розвитку територій.

У межах другої науково-дослідної теми автором здійснено комплексне оцінювання економічного розвитку територіальних громад Полтавської області, удосконалено методичний підхід до визначення економічної насиченості та економічної освоєності територій, розроблено підхід до їх типологізації за рівнем розвитку, а також сформовано структурно-функціональну модель організаційно-економічного механізму стимулювання економічного розвитку територій в умовах глобалізації, цифровізації та післявоєнного відновлення.

Таким чином, тема дисертації В.О. Материнко є органічно пов'язаною з пріоритетними напрямками розвитку економічної науки та практики державного управління, відповідає сучасним викликам розвитку територіальних громад і має вагомe значення для реалізації стратегічних завдань цифрової трансформації та післявоєнного відновлення України.

3. Основні наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані в дисертації, їх новизна, рівень обґрунтованості. Дисертаційне дослідження Материнко Володимира Олександровича «Екосистема стимулювання економічного розвитку територій в умовах глобалізації та цифровізації» є завершеною науковою працею, у якій поставлено та успішно вирішено важливе науково-прикладне завдання щодо розвитку теоретико-методичних засад і розроблення практичних рекомендацій із формування екосистеми стимулювання економічного розвитку територій в умовах цифрової трансформації, глобалізаційних процесів та післявоєнного відновлення України.

Метою дисертаційної роботи визначено розвиток теоретико-методичних засад та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо формування

екосистеми стимулювання економічного розвитку територій на основі удосконалення організаційно-економічного механізму, що забезпечує підвищення конкурентоспроможності, фінансової спроможності та сталого розвитку територіальних громад в умовах цифрової трансформації (с. 15–16).

Для досягнення поставленої мети здобувачем використано широкий спектр загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема: узагальнення та систематизації, порівняльного аналізу, історичного та еволюційного аналізу, системного аналізу, типологізації, класифікації, порівняльно-статистичного аналізу, економіко-математичного моделювання, інтегрального оцінювання, індикаторного аналізу, табличного та графічного моделювання, абстрагування та конкретизації (с. 17–20). Використання зазначеного методичного інструментарію забезпечило належний рівень достовірності та обґрунтованості сформульованих наукових положень, висновків і рекомендацій.

Об'єктом дослідження визначено процеси стимулювання економічного розвитку територій в умовах цифрової трансформації та функціонування територіальних економічних екосистем, а предметом дослідження – теоретичні, методичні й прикладні засади формування екосистеми стимулювання економічного розвитку територій, організаційно-економічний механізм її функціонування та інструменти цифрової трансформації територіальних громад (с. 16).

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 208 сторінок, основний текст викладено на 189 сторінках, містить 27 таблиць та 46 рисунків.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження екосистеми стимулювання економічного розвитку територій» (с. 23–75) автором досліджено сутність і чинники екосистем економічного розвитку територій, особливості функціонування екосистеми стимулювання економічного розвитку в умовах глобалізації та цифровізації, а також роль підприємництва і бізнес-моделей у територіальному розвитку.

Важливим науковим результатом даного розділу є поглиблення теоретичних засад екосистемного підходу до розвитку територій. Здобувачем уточнено економічний зміст поняття «екосистема економічного розвитку територій», яку запропоновано розглядати як відкриту багаторівневу систему взаємодії органів влади, бізнесу, населення, інституцій розвитку, освітньо-наукових установ та інших стейкхолдерів, спрямовану на забезпечення сталого відтворення економічного потенціалу територій (с. 56–57).

На особливу увагу заслуговує запропонована автором концептуальна модель екосистеми стимулювання економічного розвитку територій, яка інтегрує суб'єктів розвитку, ресурсний потенціал, інструменти підтримки підприємництва, механізми взаємодії та цифрові технології в єдину систему забезпечення сталого розвитку територіальних громад (с. 63–69).

У другому розділі «Оцінка основних властивостей екосистеми економічного розвитку територій» (с. 77–150) здійснено комплексну оцінку економічного розвитку територіальних громад Полтавської області. Серед найбільш вагомих результатів даного розділу слід відзначити розроблення методичного підходу до визначення економічної насиченості територій на основі просторових індикаторів та оцінювання рівня економічної освоєності громад із використанням відносних показників на душу населення (с. 77–132).

Автором проведено інтегральне оцінювання економічного розвитку територіальних громад та здійснено їх типологізацію на основі матриці стратегічного позиціонування територій, що дозволило виявити значні територіальні диспропорції та обґрунтувати диференційовані підходи до формування стратегій розвитку окремих громад (с. 133–149).

Практичну цінність має запропонована система інтегральних показників економічної насиченості та економічної освоєності територій, яка дозволяє здійснювати комплексну діагностику рівня економічного розвитку територіальних громад та формувати інформаційну основу для прийняття ефективних управлінських рішень.

У третьому розділі «Удосконалення механізмів стимулювання економічного розвитку територій в умовах глобалізації та цифровізації: екосистемний аспект» (с. 153–206) автором запропоновано напрями удосконалення організаційно-економічного механізму стимулювання розвитку територій, розроблено підхід до цифрової трансформації територіальних екосистем та обґрунтовано інструменти розвитку підприємницьких екосистем територіальних громад.

До найбільш вагомих результатів третього розділу слід віднести розроблену структурно-функціональну модель організаційно-економічного механізму стимулювання економічного розвитку територій (с. 153–170). Особливістю запропонованої моделі є інтеграція результатів оцінки економічної насиченості, економічної освоєності територій, рівня цифрової зрілості громад та розвитку підприємницьких екосистем у єдину систему стратегічного управління територіальним розвитком.

Науковий інтерес становить також запропонований автором підхід до оцінювання цифрової зрілості територіальних громад, що базується на аналізі розвитку цифрової інфраструктури, цифрових компетентностей населення, цифрових сервісів та цифрової економіки (с. 171–192).

Важливим результатом є удосконалений науково-методичний підхід до стимулювання розвитку підприємницької екосистеми територіальної громади через перехід від адміністративної моделі управління до сервісно-екосистемної моделі взаємодії органів місцевого самоврядування, бізнесу, інвесторів та інституцій підтримки підприємництва (с. 193–205).

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дозволяє виокремити такі найбільш вагомні результати наукової новизни:

вперше:

розроблено структурно-функціональну модель організаційно-економічного механізму стимулювання економічного розвитку територій, яка інтегрує оцінювання економічної насиченості, освоєності територій, цифрової зрілості громад та рівня розвитку підприємницьких екосистем у єдину систему стратегічного управління розвитком територій (с. 21–22, 153–170);

удосконалено:

понятійно-категоріальний апарат дослідження шляхом уточнення сутності поняття «екосистема економічного розвитку територій» (с. 56–57);

теоретико-методичний підхід до формування екосистеми стимулювання економічного розвитку територій через розроблення її концептуальної моделі (с. 63–69);

методичний підхід до комплексного оцінювання економічного розвитку територій на основі показників економічної насиченості та економічної освоєності (с. 133–149);

науково-методичний підхід до стимулювання розвитку підприємницьких екосистем територіальних громад (с. 193–205);

дістали подальшого розвитку:

теоретичні положення щодо ролі підприємництва та бізнес-моделей у територіальних екосистемах (с. 62–74);

методичний підхід до інтегрального оцінювання економічного розвитку громад із використанням матриці стратегічного позиціонування (с. 133–149);

концептуальний підхід до цифрової трансформації екосистеми стимулювання економічного розвитку територій, що розглядає цифровізацію як системоутворюючий чинник управління розвитком територій (с. 171–192).

Отримані автором результати характеризуються високим рівнем наукової обґрунтованості, що підтверджується використанням значного масиву нормативно-правових актів, офіційних статистичних даних, сучасних наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних учених, а також достатньою апробацією результатів дослідження у фахових наукових виданнях та на міжнародних науково-практичних конференціях.

Загалом слід констатувати, що дисертаційна робота В.О. Материнка є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке характеризується логічністю побудови, внутрішньою цілісністю, належним рівнем методологічного забезпечення та вагомою науковою новизною. Зміст дисертації повною мірою відповідає визначеній меті та поставленим завданням дослідження, а

сформульовані автором наукові положення, висновки й рекомендації мають теоретичне та практичне значення для розвитку механізмів стимулювання економічного розвитку територій в умовах глобалізації, цифровізації та післявоєнного відновлення України.

4. Практична значущість висновків та рекомендацій дослідження.

Практична значущість результатів дисертаційного дослідження Материнко Володимира Олександровича полягає в тому, що розроблені автором теоретико-методичні положення та науково-практичні рекомендації доведені до рівня методичних розробок і можуть бути безпосередньо використані в діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, агенцій регіонального розвитку та інших суб'єктів управління територіальним розвитком.

До найбільш вагомих результатів, що мають практичне значення, належать: розроблена структурно-функціональна модель організаційно-економічного механізму стимулювання економічного розвитку територій, яка забезпечує підвищення обґрунтованості управлінських рішень на основі комплексної оцінки економічної насиченості, економічної освоєності, цифрової зрілості територіальних громад та рівня розвитку підприємницької екосистеми; удосконалений методичний підхід до комплексного оцінювання економічного розвитку територіальних громад; концептуальний підхід до цифрової трансформації екосистеми стимулювання економічного розвитку територій; а також науково-методичний підхід до розвитку підприємницької екосистеми територіальної громади на засадах сервісно-екосистемної моделі взаємодії влади, бізнесу та інших стейкхолдерів.

Практичну цінність також мають запропоновані автором підходи до оцінювання цифрової зрілості територіальних громад, формування диференційованих стратегій розвитку громад на основі матриці стратегічного позиціонування територій та використання комплексу фінансових, організаційних, цифрових і партнерських інструментів для стимулювання підприємницької діяльності та підвищення інвестиційної привабливості територій.

Одержані результати дослідження пройшли апробацію та знайшли практичне застосування у діяльності Коломацької сільської ради Полтавського району Полтавської області, де використано рекомендації щодо застосування структурно-функціональної моделі механізму стимулювання економічного розвитку територій, результатів комплексного аналізу чинників економічного розвитку територіальних громад та цифрових інструментів управління розвитком громад (довідка від 22.06.2026 р. № 02.1.1-38/84).

Важливим підтвердженням практичної значущості дисертаційної роботи є впровадження її результатів в освітній процес Полтавського університету економіки і торгівлі, зокрема під час викладання навчальних дисциплін «Прогнозування соціально-економічних процесів», «Економіка природокористування», «Економіка територій і територіальних громад», «Моделювання соціально-економічних систем», «Цифрова економіка» та «Виконання проєктів» (довідка від 17.03.2026 р. № 45-95/11).

Практична спрямованість дисертаційної роботи підтверджується також тим, що запропоновані рекомендації орієнтовані на вирішення актуальних завдань територіального розвитку в умовах цифровізації, децентралізації та післявоєнного відновлення України. Їх застосування сприятиме підвищенню ефективності використання ресурсного потенціалу територіальних громад, розвитку сучасних підприємницьких екосистем, активізації цифрової трансформації, зміцненню фінансової спроможності громад та забезпеченню їхньої довгострокової конкурентоспроможності.

Таким чином, практична цінність результатів дисертаційного дослідження В.О. Материнка є достатньо високою, а запропоновані автором науково-методичні розробки мають реальні перспективи використання у практиці управління економічним розвитком територій та у сфері підготовки фахівців економічного профілю.

5. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях. Обґрунтованість, достовірність та наукова цінність отриманих результатів дисертаційного дослідження Материнка Володимира Олександровича

підтверджуються достатньою апробацією основних положень роботи, їх обговоренням на наукових заходах різного рівня та публікацією результатів у наукових виданнях, що відповідають чинним вимогам Міністерства освіти і науки України.

Основні положення, висновки та результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, де отримали позитивну оцінку наукової спільноти. Зокрема, результати дослідження доповідалися на міжнародних науково-практичних конференціях, присвячених проблемам цифровізації, територіального розвитку, підприємництва, місцевого самоврядування та післявоєнного відновлення економіки.

За темою дисертації автором опубліковано 11 наукових праць, серед яких:

4 статті у фахових наукових виданнях України, включених до Переліку наукових фахових видань України;

1 розділ у колективній монографії;

6 тез доповідей та матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій.

Аналіз змісту наукових праць свідчить, що вони охоплюють усі ключові положення дисертаційного дослідження. У публікаціях знайшли відображення питання формування екосистем економічного розвитку територій, розвитку підприємницьких екосистем, цифрової трансформації територіальних громад, оцінювання економічного розвитку територій, механізмів стимулювання підприємницької активності та використання екосистемного підходу в управлінні територіальним розвитком.

Фахові наукові статті повною мірою відображають основні результати дослідження, його наукову новизну та авторські розробки. У них послідовно висвітлено теоретичні положення екосистемного підходу до економічного розвитку територій, обґрунтовано концепцію екосистеми стимулювання економічного розвитку територій, розкрито особливості цифрової трансформації територіальних громад та висвітлено результати проведеного аналізу територіальних громад Полтавської області.

Матеріали конференцій відображають проміжні та підсумкові результати наукового пошуку автора, що свідчить про систематичну апробацію результатів дисертації та їх фахове обговорення. Географія наукових заходів і тематика доповідей підтверджують належний рівень наукової комунікації здобувача та актуальність досліджуваної проблематики.

Матеріали, подані в анотації дисертації, повністю відповідають змісту основної частини роботи, відображають мету та завдання дослідження, наукову новизну, практичну значущість і основні висновки. Текст анотації коректно висвітлює найважливіші результати дисертаційного дослідження та відповідає встановленим вимогам щодо структури й змісту.

Дисертаційна робота викладена сучасною українською мовою, характеризується логічністю побудови, послідовністю викладення матеріалу та належним рівнем наукового стилю. Терміни й понятійний апарат використовуються коректно, структура роботи забезпечує цілісність сприйняття результатів дослідження та їх наукову аргументованість.

Таким чином, кількість, якість та зміст наукових публікацій В.О. Материнка відповідають встановленим нормативним вимогам щодо висвітлення результатів дисертаційних досліджень. Опубліковані праці достатньо повно відображають основні наукові результати, положення наукової новизни та практичні рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, а рівень їх апробації є достатнім для підтвердження достовірності та обґрунтованості отриманих результатів.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом дисертаційна робота Материнка Володимира Олександровича є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на високому теоретичному та методичному рівнях. Позитивно оцінюючи наукову новизну, практичну значущість та отримані автором результати, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження і дискусійні положення, які не знижують загальної позитивної оцінки роботи, але можуть бути предметом наукової дискусії та визначати перспективи подальших досліджень.

1. У підрозділі 1.1, присвяченому дослідженню сутності та чинників екосистеми економічного розвитку територій (с. 23–57), автором наведено ґрунтовний аналіз еволюції екосистемного підходу та запропоновано власне трактування поняття «екосистема економічного розвитку територій». Разом із тим доцільним було б більш чітко розмежувати зміст категорій «екосистема економічного розвитку територій», «екосистема стимулювання економічного розвитку територій» та «підприємницька екосистема територіальної громади», оскільки в окремих положеннях роботи ці поняття частково перетинаються за своїм змістовим наповненням.

2. У другому розділі дисертації (с. 77–150) автором розроблено методичний підхід до оцінювання економічної насиченості та економічної освоєності територій. Разом із тим у роботі недостатньо обґрунтовано вибір окремих показників, які включено до складу інтегральних індексів. Було б доцільно більш детально пояснити критерії відбору індикаторів та надати порівняльну оцінку альтернативних показників, що могли б використовуватися під час інтегрального оцінювання економічного розвитку територіальних громад.

3. Значний науковий інтерес становить запропонований у підрозділі 3.2 підхід до оцінювання цифрової зрілості територіальних громад (с. 171–192). Проте автор обмежився переважно методичним обґрунтуванням запропонованого підходу. На наш погляд, доцільним було б доповнити дослідження результатами апробації методики на більшій кількості територіальних громад різних регіонів України, що дозволило б більш широко продемонструвати її універсальність та практичні переваги.

4. У підрозділі 3.3 (с. 193–205) дисертантом запропоновано науково-методичний підхід до стимулювання розвитку підприємницької екосистеми територіальної громади на засадах сервісно-екосистемної моделі взаємодії. Разом із тим у роботі недостатньо уваги приділено питанням оцінювання ризиків реалізації запропонованих заходів, зокрема ризиків фінансового, кадрового та інституційного характеру, які можуть суттєво впливати на ефективність розвитку підприємницьких екосистем у громадах різного типу.

5. У третьому розділі дисертації цифровізація розглядається автором як системоутворюючий чинник трансформації екосистеми стимулювання економічного розвитку територій (с. 171–192). Погоджуючись із важливістю такого підходу, зазначимо, що доцільно було б більш детально розкрити можливості використання технологій штучного інтелекту, великих даних (Big Data) та інструментів прогнозної аналітики в системі управління розвитком територіальних громад як перспективного напрямку подальшої цифрової трансформації.

Водночас наведені зауваження та дискусійні положення мають переважно рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації. Вони можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових досліджень автора. Загалом висловлені зауваження не зменшують наукової новизни, теоретичної цінності та практичної значущості результатів, отриманих В.О. Материнком у дисертаційній роботі.

7. ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертація Материнко Володимира Олександровича на тему «Екосистема стимулювання економічного розвитку територій в умовах глобалізації та цифровізації» є завершеною самостійною науковою працею, виконаною на високому науково-теоретичному та методичному рівні. Отримані автором результати характеризуються належним ступенем наукової новизни, теоретичної обґрунтованості та практичної значущості.

У дисертаційному дослідженні вирішено актуальне наукове завдання, що полягає у розвитку теоретико-методичних засад та розробленні науково-практичних рекомендацій щодо формування екосистеми стимулювання економічного розвитку територій в умовах глобалізації, цифровізації та післявоєнного відновлення України. Автором поглиблено теоретичні положення екосистемного підходу до територіального розвитку, удосконалено методичні підходи до оцінювання економічного розвитку територіальних громад, запропоновано структурно-функціональну модель організаційно-економічного механізму стимулювання економічного розвитку територій та обґрунтовано напрями цифрової трансформації територіальних екосистем.

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертації, є достатньо аргументованими, базуються на ґрунтовному опрацюванні вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, використанні сучасного методичного інструментарію, офіційних статистичних даних та результатів власних досліджень автора. Практична цінність роботи підтверджується впровадженням окремих результатів у діяльність органів місцевого самоврядування та використанням у навчальному процесі закладу вищої освіти.

Зміст дисертаційної роботи відповідає визначеній меті, поставленим завданням, об'єкту та предмету дослідження. Наукові результати достатньо повно висвітлені у фахових наукових публікаціях автора та пройшли належну апробацію на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Дисертаційна робота Материнка Володимира Олександровича за змістом відповідає спеціальності 051 Економіка, вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

З огляду на викладене, вважаю, що Материнко Володимир Олександрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та
публічного управління
Полтавського державного
аграрного університету

Олександр ДОРОФЄСВ